DE ZELFZWICHTER 1995

Vereniging Vrienden van de Groninger Molens

juni, nummer 78

Bij de voorplaat:
Een zeer oude prentbriefkaart van Koren- en Pelmolen *De Hoop* te Garsthuizen. Het gaat hier om een met waterverf ingekleurde zwart/wit foto. De kaart was afgestempeld in 1921. Bij molennieuws leest u meer over deze molen.
(foto: coll. WOB)

HET OMMELANDER ANTIQUARIAAT

geschiedenis, topografie en literatuur
Groningen-Friesland-Drenthe

in- en verkoop van boeken en prenten

catalogus op aanvraag

Cornelis Albertsstraat 2
9901 EJ APPINGEDAM
tel: 05960-28166

SCHOENMAKERS VAKWERK ®
DAT IS PAS KLASSE!!

BAKKER *de Rappe Schoenlapper*
Fa. DOORNBOS

A-kerkhof 33 - 9712 BC Groningen
Telefoon 050-120807

Naar windmolen
Joeswert

te Feerwerd voor:

- ✓ **tarwemeel**
- ✓ **tarwebloem**
- ✓ **rijst**
- ✓ **gort**
- ✓ **pannekoekmeel**
- ✓ **gemengd graan**
- ✓ **en andere molenprodukten (ook voor zelfbakkers/sters)**

Dinsdag t/m zaterdag geopend van 13.00 - 17.00 uur

Molenaar Rolf Wassens
☎ 0 59 41 - 15 45

DE ZELFZWICHTER

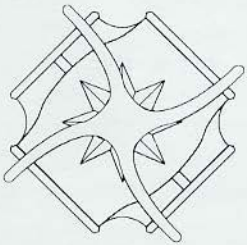

Jaargang 22, nummer 78
Juni 1995

DE ZELFZWICHTER is het orgaan van de Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens, opgericht op 4 oktober 1973. Het blad verschijnt in de maanden **maart, juni, september en december**. Aan het lidmaatschap van de Vereniging van minimaal ƒ 25,- per jaar is het abonnement van DE ZELFZWICHTER gekoppeld. Losse nummers kosten ƒ 2,50 exclusief porto.

Correspondentie-adressen:
- Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens, Postbus 213, 9700 AE Groningen.
- Redaktie van DE ZELFZWICHTER, p/a H.A. Hachmer, Mezenlaan 43, 9663 CM Nieuwe Pekela

Adressen van het dagelijks bestuur:
T. Kalk (voorzitter), Rijksweg 148, 9743 AP Groningen, ☎ (050) 41 63 86
G.J. de Vries (secretaris), Donellenlaan 66, 9679 CG Scheemda, ☎ (05979) 19 31
B. Tiemens (penningmeester), Herestraat 11, 9843 AH Grijpskerk, ☎ (05947) 1 34 50

Redaktie:
W.O. Bakker, Harkstede
H. Berends, Sebaldeburen
P. van Dijken, Uithuizermeeden
H.A. Hachmer, Nieuwe Pekela

Aan dit nummer werkten mee:
P. Bandringa, H. Blaauw, M.E. van Doornik, K. Faber, C.E. van der Horst, B. Oomkens, W. van Rheen, G.J. de Vries

In deze ZELFZWICHTER:

Redactioneel 2
Uitslag fotowedstrijd 3
Bestuursmededelingen 4
Verslag voorjaarsvergadering 5
Jaarverslag 1994 7
Molennieuws 11
Kleppen werden zeilen 15
Overzicht Nederlandse Molenactiviteiten 16
Nationale Molendag 16
Driekwart windmolens in voortbestaan bedreigd 18
Gildenieuws 20
De oorlog 1940-'45 in Groninger Molenland 21
Honderdjarige in Termunten 25
Olie- en Pelmolen te Zandeweer 28
Verstild verleden (deel 13) 29
Over een molenverzameling 30
Molentjes 35
Molenactiviteiten kalender 35
Vraag en Aanbod 36
Nieuwe leden 36
Molenwinkeltje ..... binnenkant omslag

Drukwerk:
Drukkerij Hoekstra, Grijpskerk
Oplage: 775 exemplaren

Redactioneel

Terwijl ik samen met anderen druk doende was met de voorbereidingen van de Bevrijdingsfeesten/Oosterdiepdagen te Veendam bereikte mij het nieuws dat in Groningen een molen was afgebrand. Tijd om kranten te lezen of het nieuws te horen was er niet dus moest ik het doen met informatie van derden.
Het eerste bericht dat mij ter ore kwam was dat de molen van Garnwerd tot de grond toe was afgebrand, geen steen zou meer op de andere staan. Zelfs het historische bruggetje was er door de hitte niet goed van af gekomen.
Nog geen uur later was het de molen van Garrelsweer. Rietdekkers waren met een brander?? bij de dakbedekking bezig geweest en de hele molen was afgebrand.
Tot slot wist iemand mij mede te delen dat de molen van Glimmen tot de grond toe was afgebrand. Een kennis had de molen vanaf de snelweg zien branden.
Later hoorde ik het ware verhaal. Molen De Hoop had zware brandschade opgelopen. Een ding hadden alle nieuwsoverbrengers goed. De naam van het dorp waar de molen stond begon met een G. Het bleek Garsthuizen te zijn. Zo kun je weer eens zien hoe betrouwbaar mondelinge berichtgeving is.
Als molenliefhebber schrik je toch altijd weer van dit soort berichten. Het tragische van dit verhaal vind ik nog dat twee van de drie vertellers het verhaal met een dikke glimlach en gevoel voor sensatie vertelden. Het interesseerde hen geen fluit dat er een molen was afgebrand. Dit voorval maakt maar weer eens duidelijk dat er nog heel veel valt te doen om de mens molenminded te maken. Programma's als Rescue 911 hebben blijkbaar meer succes.

H. A. Hachmer

Voor het volgende nummer van DE ZELFZWICHTER (september 1995) wordt u verzocht uw kopij in te zenden vóór

28 augustus 1995

Uitslag fotowedstrijd

Zoals we vorige keer al meldden liep het geen storm wat betreft de winterfoto's van molens. Ondanks dat we een toch wel unieke prijs ter beschikking hadden gesteld, ontvingen we slechts één foto. Deze werd ingezonden door vrijwillig molenaar A. Schaafsma uit Appingedam. Helaas viel ook hij buiten de prijzen, want de ingezonden foto is gezien het vele blad aan de bomen geen winterfoto. Helaas, de gratis voettocht langs alle Groninger molens gaat ook aan zijn neus voorbij. Toch plaatsen wij als dank de toegezonden foto. Schaafsma roept alle lezers op om "zijn" molen, de *Olinger Koloniemolen* ten zuiden van het Eemskanaal, Groeve westzijde te Appingedam te bezoeken. De molen draait op de meeste zaterdagen tussen 14.00 en 16.30 en er valt volgens de vrijwilliger heel wat te zien. Doen dus. De molen is zowel te voet als met de auto te bereiken!

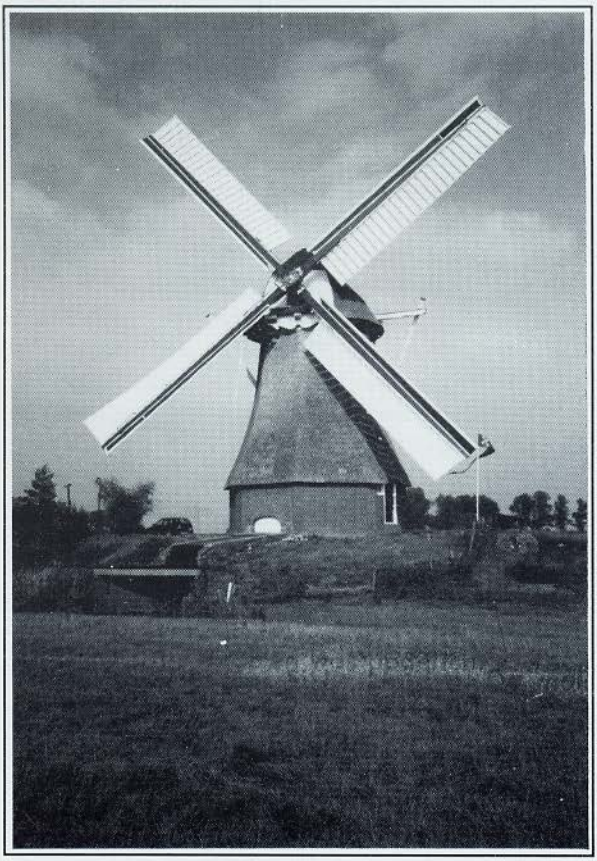

Olinger Koloniemolen Groeve w.z. Appingedam (foto: A. Schaafsma)

Bestuursmededelingen

door G.J. de Vries

Overleg met stichting De Groninger Molen

Met vertegenwoordigers van de Stichting is inmiddels enkele keren gesproken over wederzijdse activiteiten m.b.t. de molens. De afdeling Groningen van het Gilde van Vrijwillige Molenaars zal in komende gesprekken worden betrokken.

Uitleen van fotolijsten

De vereniging beschikt over 55 fotolijsten van huidige en verdwenen molens die tijdens beurzen en tentoonstellingen prima kunnen worden gebruikt. Deze fotolijsten worden gratis uitgeleend. Per fotolijst dient echter een borgsom te worden betaald van f 25,-. Voor een lijst van de foto's; reserveringen; eventuele vragen kunt u terecht bij G.J. de Vries, Donellenlaan 66, 9679 CG Scheemda ☎ (05979) 19 31 ('s avonds).

Archiefcommissie

De archiefcommissie van de vereniging heeft het de laatste jaren wat rustig aangedaan, maar is inmiddels met enkele andere mensen opnieuw gestart. De commissie gaat het aanwezige archiefmateriaal bewerken met de bedoeling er een molendocumen-tatiecentrum van te maken. Er zal een lijst worden opgesteld van alle ongeveer 1360 molens die in onze provincie hebben gestaan. De gegevens over molens die in het verleden door diverse mensen zijn verzameld, zullen per molen worden opgeborgen. De heren Ten Bruggencate en Van der Veen hebben vanaf 1924 onderzoek gedaan naar de molens en deze op kaarten aangegeven en beschreven. De vereniging beschikt over afschriften van deze gegevens. Voorts zijn er vele kranteknipsels, foto's en ansichtkaarten van de molens. Deze informatie zal per molen worden gerangschikt.

Er is echter behoefte aan meerdere gegevens van molens en molen-eigenaren. Hiertoe worden ook de Amerikaanse windmotoren gerekend, waarvan de vereniging het laatste exemplaar binnen onze provincie in eigendom heeft.

Er is ook nog behoefte aan enkele mensen die zich willen inzetten voor het verzamelen en verwerken van gegevens van de (bestaande en verdwenen) molens in de provincie Groningen. Het betreft allerlei

gegevens over de bouw, geschiedenis, restauraties en afbraak van de molens.

Indien u molengegevens heeft en/of belangstelling heeft om mee te werken aan het verzamelen en verwerken van molengegevens wordt u verzocht contact op te nemen met de coördinator van de archiefcommissie dhr. G.J. de Vries, Donellenlaan 66, 9679 CG Scheemda ☎ (05979) 19 31 ('s avonds).

Verslag voorjaarsvergadering

door H.A. Hachmer

Op donderdag 20 april 1995 werd in de Veemarkthallen te Groningen de gebruikelijke voorjaarsvergadering gehouden. Nadat iedereen was bijgepraat en al dan niet kaarten had geruild, opende T. Kalk om 20 over 8 de vergadering.

Het eerste jaar als voorzitter was hem niet tegen gevallen. Dit vooral dankzij de steun van medebestuursleden. Het afgelopen jaar werd er weer volop "de kop der veur" gezet. Het overleg met Stichting de Groninger Molen werd op goede voet voortgezet.
Het bestuur van de vereniging heeft afgelopen periode enkele werkgroepen opgezet. Het gaat om de werkgroep Molenroutes, de werkgroep PR en de werkgroep organisatie beurzen. Voor deze werkgroepen worden nog vrijwilligers gezocht. Mocht u belangstelling hebben dan kunt u contact opnemen met het bestuur.
Na de opening lazen de secretaris en de penningmeester de stukken voor. Daarna was het woord aan de kascommissie. Deze was zeer tevreden over het werk van Bea Tiemens. De nieuwe kascommissie, inclusief reservelid, bestaat nu uit de heren De Jong, Wolthuis en Van Tongeren.

De heer L. Duym met zijn zojuist ontvangen bord. (foto: M. Kalk)

In het bestuur werden ook enkele plaatsen gewisseld. L. Duijm trad af en C. Kosmeijer trad als bestuurslid toe. Mevrouw B. Tiemens werd herbenoemd. Toch is er nog steeds één vacature, **wie biedt zich aan** ? Leen Duijm ontving als dank voor zijn werk een tinnen bord met inscriptie.
Tijdens de rondvraag uitte B. Dijk kritiek op het functioneren van het molenwinkeltje. Ondanks allerlei beloften had hij diverse artikelen, zoals bijvoorbeeld kleurenfoto's nog niet ontvangen. Hij vroeg of de bevoorrading niet kon verbeteren. Het bestuur trok het boetekleed aan en beloofde verbetering.

Na de pauze hield de heer W.O. Bakker een kort referaat over paltrokmolens in de provincie Groningen. Zijn referaat vormde de inleiding op het verhaal van de vrijwilligers Van der Heide en Van Schooten van paltrokmolen *De Eenhoorn* te Haarlem. Zij hadden een prachtig schaalmodel meegenomen naar de vergaderzaal en vertoonden een film over de restauratie van deze bijzondere molen. Voor de Groningers een unieke gelegenheid om eens kennis te maken met "wildvreemde" molenonderdelen. Na afloop van hun verhaal ontvingen zij uit handen van het bestuur een presentje. De 68 bezoekers van deze vergadering zullen hun bijdrage ook zeker gewaardeerd hebben.

Over deze molen ging de film...

Paltrokmolen De Eenhoorn te Haarlem

Jaarverslag 1994

door G.J. de Vries

Het jaar 1994 heeft in het teken gestaan van interne zaken binnen de vereniging. Hierdoor is er weinig tijd besteed aan externe zaken.
Het aantal leden is ongeveer gelijk gebleven aan dat van 1993. Per 31 december 1994 zijn er 712 leden terwijl er eind 1993 707 leden waren ingeschreven. De vereniging streeft in 1995 naar een verdere groei van het aantal leden. Hiervoor zal een aantal activiteiten worden ondernomen.

Voorjaarsvergadering
De algemene ledenvergadering is op 22 april in Groningen gehouden. De vergadering is door een flink aantal leden bezocht.
In 1994 waren de heren De Jong en Koster volgens rooster aftredend. De heer De Jong heeft zich niet herkiesbaar gesteld. In de vacature is benoemd de heer Duursma. De heer Koster is herkozen. De heer Dijk heeft te kennen gegeven tussentijds te willen aftreden. Van de heren De Jong en Dijk is afscheid genomen en hen zijn tinnen gedenkborden overhandigd. Voor het vele werk dat zij voor de vereniging, de stichting Groninger Molenvrienden en voor de molens hebben gedaan zijn de heren De Jong en Dijk benoemd tot ereleden. Ook zijn de heren Van Dijk en Van der Horst, die eerder gedurende lange jaren bestuurslid zijn geweest, tot erelid benoemd. Er zijn nu dus in totaal vier ereleden.
De heer Mantel uit Heiloo heeft vervolgens een film laten zien van de restauratie van de watermolen in het Zuid-Limburgse Elsloo aan de Maas.
De restauratie van de watermolen en bijkomende werken was een bijzondere prestatie en het is erg plezierig om daar eens kennis van te nemen.

Beleidsvergadering en najaarsvergadering
Om de werkzaamheden van de vereniging te verduidelijken is er op 16 november een beleidsvergadering gehouden in Hoogkerk waar 29 geïnteresseerde leden aanwezig waren. De begroting en het jaarplan 1995 alsmede de contributieverhoging voor 1995 zijn tijdens deze vergadering besproken en goedgekeurd. Tevens is er uitleg gegeven over de gehouden enquête.

De najaarsvergadering voor leden en belangstellenden is op 24 november gehouden in Zuidhorn. De nieuwe voorzitter dhr. T. Kalk heeft tijdens deze vergadering uitleg gegeven over de organisatie van de vereniging. De enquête werd toegelicht door mw. B. Tiemens.
Vervolgens werd door de heer W.O. Bakker een diaserie vertoond over de molens in het Westerkwartier, waarbij weer uitgebreide toelichting werd gegeven over de molens.

Enquête

Om onder meer inzicht te krijgen in de consequenties van een contributieverhoging van ƒ 20,-. naar ƒ 25,-. is een enquête gehouden onder de leden van de vereniging. Hierbij is tevens gevraagd naar de mening van de leden over een aantal andere zaken. De resultaten zijn tijdens de najaarsbijeenkomsten toegelicht en tevens gepubliceerd in DE ZELFZWICHTER van december 1994. De suggesties en opmerkingen van de leden worden in 1995 gepresenteerd in DE ZELFZWICHTER.

Excursie

In 1994 is er door de excursiecommissie, bestaande uit de heren G.F.J. Koster en F.L. Humbert, een excursie georganiseerd naar enkele molens in Ost-Friesland. Er hebben 82 mensen deel genomen aan de excursie. Voor een uitgebreidere verslaggeving van de reis en een mini-enquête onder de reisdeelnemers wordt verwezen naar het december '94 nummer van DE ZELFZWICHTER.

Tijdens de excursie in 1994 werd er o.a. een bezoek gebracht aan deze molen.
De Gröde Möhl te Varel (D)
(foto: ansichtkaart coll. HB)

Voorlichting over molens
De vereniging heeft met hulp van een aantal leden de voorlichting over molens behartigd in samenwerking met Stichting DE GRONINGER MOLEN. Tijdens de kleine dierenshow op 10 en 11 december in de Martinihal is actief aan ledenwerving gedaan. Dit heeft 10 nieuwe leden opgeleverd.

Molendagen
De Nationale Molendag is, gecombineerd met de nationale fietsdag, weer een succes gebleken. Door diverse vrijwillige molenaars zijn weer enthousiaste rapportages geschreven over de georganiseerde activiteiten en de (grote) aantallen bezoekers.
Op 11 juni is een provinciale molendag georganiseerd op initiatief van de Stichting DE GRONINGER MOLEN.
Wat molendagen betreft raakt de agenda nogal gevuld met plaatselijke, regionale en provinciale molendagen. Veel van die manifestaties hebben plaats op dezelfde datum. Een tijdige bekendmaking van deze data is gewenst om rekening te kunnen houden met activiteiten elders. Daarom is besloten in DE ZELFZWICHTER regelmatig een molenactiviteiten-kalender te publiceren.

DE ZELFZWICHTER en de redactiecommissie
Ons kwartaalblad DE ZELFZWICHTER is van groot belang voor de informatie-uitwisseling met de leden van de vereniging. De verzending van DE ZELFZWICHTER was sinds vele jaren in handen van dhr. en mw. Dijk, maar is in de loop van het jaar overgegaan naar dhr P. van Dijken.
De redactie bestaat uit: dhr. H.A. Hachmer, hoofdredacteur; de heren W.O. Bakker, H. Berends en P. van Dijken redactieleden. Dank zij de gezamenlijke inspanning van de redactie en van andere auteurs die frequent dan wel incidenteel hun bijdrage leveren, blijft DE ZELFZWICHTER een blad waar de vereniging trots op kan zijn.

Molens
Hoewel in DE ZELFZWICHTER regelmatig wordt gepubliceerd over de stand van zaken betreffende het onderhoud en de restauraties van molens worden hier enkele zaken toegelicht.
In het verslagjaar is een nieuw rietdek aangebracht op de poldermolens *Goliath* te Uithuizermeeden en *De Eendracht* te Sebaldeburen. De korenmolen *De Jonge Jan* te Uithuizen en de *Olle Widde* te Ten Post zijn gerestaureerd. Het is verheugend dat er in de financieel moeilijke tijden toch nog diverse molens worden opgeknapt.

Het molenrestant van de *Widde Meuln* te Ten Boer is opgeknapt om hier een opslag te kunnen maken van verenigingseigendommen. Het is de bedoeling dat er in de toekomst een molenmuseum zal worden ingericht.

Jaarplan

In het jaarplan zijn de voornemens van de vereniging opgenomen. De vereniging streeft er onder meer naar om enige vroeger veel voorkomende, maar helaas verdwenen molentypen in het Groninger landschap terug te brengen. Zo is er aan gewerkt om de Amerikaanse windmotor weer een nieuwe plaats te geven.
De biotoop rond diverse molens geeft reden tot zorg. De biotoop-wachters zijn met de Vereniging DE HOLLANDSCHE MOLEN actief in de procedures van bestemmingsplannen. Onze vereniging wil deze werk-zaamheden gaarne ondersteunen om hiermede te voorkomen dat de molens in de toekomst slechter of in het geheel niet meer kunnen draaien en malen.

Contacten met andere organisaties

De jaarlijkse algemene bestuursvergadering van de stichting De Groninger Molen is bijgewoond door de heren Kalk en De Vries.
Met de afdeling Groningen van het Gilde van Vrijwillige Molenaars zijn nauwe contacten onderhouden. Dit vindt onder meer zijn neerslag in meer berichtgeving van de zijde van deze afdeling in DE ZELFZWICHTER. Ook wordt de "Lijst met contactadressen van Groninger Molens" als bijlage bij ons verenigingsorgaan aan de lezers toegezonden. Exemplaren van de lijst zijn eveneens toegezonden aan enige VVV-kantoren.
Zoals gebruikelijk zijn de algemene jaarvergaderingen van de Vereiging DE HOLLANDSCHE MOLEN en van het GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS door enige bestuursleden bijgewoond.

Het bestuur

Na de voorjaarsvergadering zijn de bestuurstaken opnieuw verdeeld. Het dagelijks bestuur vergadert maandelijks, terwijl het bestuur een keer per twee maanden vergadert. Op deze wijze wordt getracht een goede invulling te geven aan de te besteden tijd van de bestuursleden.
Huidige bestuurssamenstelling:
T. Kalk (voorzitter), G.J. de Vries (secretaris), mw. B. Tiemens (penningmeester), M. Duursma, L.H. Duym, F.L. Humbert, G.F.J. Koster en J.R. Rubingh (leden). De heer C. Kosmeijer is kandidaat bestuurslid.

Molennieuws

De nummers bij deze molennieuwtjes verwijzen naar het molennummer in de tweede druk (1981) van het Groninger Molenboek.

32. Korenmolen *De Lelie* te Eenrum.

Deze bijna 25 meter hoge molen heeft twee jaar met het gevlucht in overhekstand stil gestaan, vanwege de gebroken oude voeghouten. De twee ton kostende restauratie is inmiddels begonnen, welke vervanging van de kap en staartbalk, herstel van het gevlucht en bijwerken van het gaande werk omvatten. Op 4 april jongst leden is de oude kap ter plekke op het achtkant gesloopt, want hij was te slecht om in zijn geheel naar beneden getakeld te worden. Het was een spannend karwei om te zien. Nadat de bovenas verwijderd was, volgden de voeghouten met de beide spruiten en de windpeluw. Toen die eindelijk op de grond lagen, kon het aangetaste voorkeuvelens door houtrot gemakkelijk van de windpeluw worden verwijderd. De voeghouten werden in stukken gezaagd en tot onze schrik waren ze hol van binnen, door de bonte knaagkever volkomen aangetast! Amper een maand later, op 3 mei is de nieuwe kap met veel feestelijk vertoon en onder grote publieke belangstelling weer op het achtkant gehesen. Schoolkinderen lieten daarbij vele ballonnetjes los, de blauwe lucht in. Hierna bood mevrouw N. Tonies, uitbaatster van het naastgelegen Abraham's Mosterdmakerij / restaurant, een cheque van ƒ 9.000,-. aan aan de eigenaar; de Stichting DE GRONINGER MOLEN. Dit bedrag is bijeengebracht door de Eenrumer bevolking, waarvan een derde deel is opgebracht door een sponsorloop van kinderen. Hierna volgde een daverend applaus. De nieuwe kap is iets groter gemaakt en is twee ton zwaarder. Van de oude kap zijn alleen de beide spruiten, de molenbaard (de mooiste van Groningen), penbalk, een deel van de kapspanten en de as met bovenwiel in de nieuwe kap verwerkt. Jammer is het dat de typische accoladeversiering op de windpeluw wegens deze haastklus achterwege is gelaten.

Men verwacht dat de molen eind juni weer klaar zal zijn. Onder deze feestelijke sfeer kon men niet vermoeden dat zich elders in de provincie een molendrama afspeelde....

De nieuwe kap van De Lelie in de takels, juist voordat deze op de kruiring geplaatst zal worden. (foto: MEvD 3 mei 1995)

Molenmakers zijn bezig met het vernieuwen van het dakleer op het achtkant. (foto: PvD april 1995)

34. Koren- en Pelmolen *De Vier Winden* te Pieterburen.
Eind maart, begin april werd door de fa. Doornbosch te Adorp de west- en zuidzijde van het achtkant aangepakt. Hier en daar werd het oude gespijkerde dakleer verwijderd en waar nodig, kleedhout vervangen. Vervolgens werden de vier velden voorzien van een nieuwe laag Polygum, een soort dakbedekking die op het kleedhout wordt vastgebrand.

92. Korenmolen *De Onrust* te Oude Pekela.
In afwachting van restauratie hebben de vrijwilligers van molen *De Onrust* de molen stil gezet. Belangrijke delen van de molen zijn verrot doordat het dakleer zijn beste tijd heeft gehad. Schimmels en zwammen kunnen nu hun gang gaan. Ook de wieken en vang zijn in slechte staat. De vrijwilligers Buiskool, Bezema en Kok wisten met dit slechte nieuws een hele voorpagina in Huis aan Huis te vullen. Lezers van Huis aan Huis werden door hen opgeroepen geld te storten op een speciaal bankrekeningnummer.

Met het binnengekomen geld wil men een speciaal potje vormen voor diverse karweitjes zoals het teren van de stelling, invoegen van buitenmuren, het vervangen van een wipstok, etc. Ook lezers van DE ZELFZWICHTER kunnen hun steentje bijdragen. Het banknummer van Actie Molen De Onrust te Oude Pekela is 35 17 33 337 (giro van de bank 100 48 00, Rabobank Oude Pekela) Eind mei nam de gemeenteraad het besluit om de restauratie van de molen versneld uit te voeren. De restauratie zal niet in 3 fasen maar in 1 fase worden uitgevoerd.

114. Koren- en pelmolen *De Hoop* te Garsthuizen

Terwijl rond drie uur 's middags een dorpsfeest werd gevierd omdat de kap op *De Lelie* werd herplaatst raakte de molen te Garsthuizen in brand. Het vuur was overgeslagen van een in brand geraakte schuur ten noorden van de molen. Door een voorbijganger werd de brand ontdekt en alarm geslagen. De brandweer van Loppersum was snel ter plaatse, doch riep snel de hulp in van collega's uit Groningen.

Door het vuur zowel binnen als buiten te bestrijden wist de brandweer te voorkomen dat de molen geheel verloren ging. De schuur met daarin een boot ging echter geheel in vlammen op. Het vuur was ontstaan doordat de beheerder van het complex op nog geen 20 meter afstand van de schuur een takkenbos in brand had gestoken. Nadat hij zag dat de wind de verkeerde kant op ging doofde hij het vuur. Later is het vuur weer opgelaaid en zette zonder dat de beheerder dit zag, de schuur in vuur en vlam. Deze zette op haar buurt de molen in brand.

Van uit de verte is er weinig schade aan de molen, doch dichtbij gekomen ziet men dat de kap flink heeft gebrand. De kap zal zeker moeten worden vervangen. Een geluk was dat het vuur zich vanaf de stelling direct onder het kleedhout heeft voortgezet. Hierdoor bleef het achtkant redelijk gespaard.

Nadere informatie leert ons dat het inwendige van *De Hoop* nauwelijks is aangetast, wel is het geheel door het bluswater flink nat geworden. Door alle ramen en deuren open te zetten was enige dagen later de zaak al weer zover opgedroogd dat een ploeg vrijwilligers onder leiding van Dick Wijghel de rommel in de molen kon opruimen.

Op vrijdag 2 juni konden de kijkers via TV-Noord zien hoe de kap werd gelicht. Hiermee is een begin gemaakt met het herstel van deze fraaie molen, welke zeker enige maanden zal gaan duren.

122. Poldermolen *Goliath* te Uithuizermeeden

Bij inspectie van de roeden door de fa. Dunning bleek dat de binnenroede ter zijner tijd vervangen moet worden. De buitenroede was nog goed. Beide roeden zijn in 1971 gestoken. De buitenroede werd op 13 en 14 maart kaalgezet en doorgestoken. Zo kon het gedeelte dat normaal in de askop steekt worden ontroest en gemenied. Op 23 en 24 maart werden nieuwe heklatten en kluften aangebracht. Het karwei kon door het slechte weer pas tegen Goede Vrijdag worden afgerond.

126. Standerdmolen te Ter Haar

De gemeente Vlagtwedde heeft ƒ 78.000,-. gereserveerd voor onderhoud aan deze standerdmolen. De in 1977 aangebrachte houten roeden zullen bij deze opknapbeurt worden vervangen door ijzeren exemplaren uit oogpunt van bezuiniging. Tevens wil de gemeente in overleg treden met de provincie om een aantal bomen in de nabijheid van de molen gesnoeid te krijgen. De gemeente hoopt volgend voorjaar met de uitvoering klaar te zijn.

127. Poldermolen te Weddermarke

In november 1994 werd begonnen met het herstel van de waterlopen van deze poldermolen. Tevens zijn er beschoeiingsdamwanden in de waterlopen aangebracht. Naast de molen is een automatische inlaat gebouwd die de polder van Vriescheloo in de zomer van water kan voorzien. Ook is voor de waterafvoer een nieuwe duikerbrug geplaatst in de weg van Vriescheloo naar het recreatiepark Wedderbergen. Helaas zorgt de aanwezige bebossing bij dit recreatiepark nog voor de nodige overlast. Hopelijk komt hier weer eens een gedeelte van de heide en de zandverstuiving terug die er tot de jaren '50 nog lag. Nu moet vrijwilliger Bierhof nog malen met een flinke windbelemmering.

130. Koren- en pelmolen *Berg* te Winschoten

De molen van *Berg* staat al geruime tijd zonder zelfzwichting in afwachting van restauratie. Binnenkort zal worden bekeken wanneer de molen kan worden gerestaureerd. Ook het verfwerk is nodig aan een opknapbeurt toe.

131. Koren- en pelmolen *Dijkstra* te Winschoten

Eind april, begin mei werd door molenmaker Roemeling en Molema uit Scheemda de kap van deze molen van nieuw dakleer voorzien.

Kleppen werden zeilen

door Wim van Rheen

In het vorige nummer van DE ZELFZWICHTER werd verslag gedaan van de najaarsvergadering van 16 november gehouden in Hoogkerk. Hier werden vragen gesteld over o.a. het gewijzigde wiekenkruis van de *Westersemolen* te Nieuw-Scheemda. Inderdaad, sinds juni 1994 is deze molen van oudhollands hekwerk voorzien.

De Westersemolen met het nieuwe gevlucht.(foto: WvR 1994)

Vlak voor monumentendag in 1992 is er voor het laatst met de zelfzwichting gedraaid. Daarna werd de molen stilgezet, aangezien het gevlucht in matige toestand verkeerde. In het voorjaar 1993 werden alle rotte delen uit het gevlucht verwijderd om te zien wat herstel zou moeten gaan kosten. Het aanzicht dat de molen toen liet zien is vergelijkbaar met een gebit waaruit diverse delen missen (Ook wel fietsenrek genoemd red.) Daarvan werd ook in Nieuw-Scheemda schande gesproken. Reparatie van het gevlucht met zelfzwichting zou ƒ 8000,- meer gaan kosten en dat geld was er niet. Monumentenzorg wilde liever geen zeilen omdat het verdwijnen van de zelfzwichting op deze molen in de toekomst ook gevolgen zou kunnen hebben voor andere molens met zelfzwichting. Zo stond de molen twee jaar stil. In juni 1994 werd het gevlucht gerepareerd en dus oudhollands opgehekt. Jammer dachten we eerst, maar toen er zeilen aangebracht werden en de vang werd gelicht, kwam er al beweging in het gevlucht bij windkracht 3. De molen loopt nu veel lichter dan vroeger toen hij eerst bij windkracht 5 echt maalde.

Tot en met september is op maandagavond vanaf 18.30 uur tot zonsondergang deze molen geopend voor publiek. Vanaf de Pastorieweg te Noordbroek-'t Waar over de oude spoordijk en voor de fietsers ook vanaf het gemaal de Rode Til, is de molen bereikbaar.

Natuurlijk zijn we ook op de overige molendagen aanwezig.

Jammer van de zelfzwichting... Maar een draaiende molen is nog altijd beter dan een stilstaande met (of zonder) zelfzwichting!

Overzicht van de Nederlandse molenactiviteiten

MOLENS IN BEWEGING: Verslag Nationale Molendag 1994 en overzicht van de asomwentelingen over de jaren 1991-1993 is een brochure van 18 pagina's uitgegeven door het vakblad DE MOLENAAR. Tot nog toe werd in DE MOLENAAR van deze activiteiten melding gemaakt. Nu echter het vakblad éénmaal in de veertien dagen verschijnt in plaats van wekelijks, is voor een andere opzet gekozen. Het rapport is voor abonnees gratis verkrijgbaar tegen vergoeding van portokosten. Niet-abonnees kunnen de brochure verkrijgen door het overmaken van *f* 15,-. op girorekening 4330834 t.n.v. J.S. Bakker te Moerkapelle - o.v.v. 1 ex. Molens in beweging. Uit het verslag vernemen wij dat op Nationale Molendag 1994 (zaterdag 14 mei) 56 Groninger molens hebben meegedaan, zijnde 69 % van het totaal. Interessant uit het verslag zijn ook de commentaren van de vrijwillige molenaars op deze dag, variërend van "Leuke wind, weinig bezoekers, die toch erg geïnteresseerd waren (Venhuizen korenmolen Veelerveen) tot "Een prachtige dag met regelmatig bezoek tot zelfs half zeven toe" (Dijk - poldermolen Aduard).

Nationale Molendag

door K. Faber

De 13e mei was een koude dag, hooguit 11° en er stond een krachtige tot harde wind uit NO. tot N. Het KNMI had onstuimig weer voorspeld en dat zal stellig veel aspirant bezoekers (met name fietsers) ervan hebben weerhouden om daags te voren hun plannen op molens te richten. Toch viel het gaande weg nog wel mee: het bleef droog en de zon liet zich zien.

De molens hebben prima kunnen draaien. De werkgroep Nationale Molendag ontving na afloop van de molendag 25 formulieren uit de provincie Groningen (stand 1 juni), waarvan 16 op industrie- en 9 op poldermolens betrekking hadden. Het zal niemand verbazen dat de eerste categorie meer bezoekers trok (1840) dan de voor toeristen soms

ongunstig gelegen poldermolens (345). Het totaal aantal bezoekers moet hoger liggen, want de vrijwillige molenaars die hebben gereageerd berichtten ons dat er in de provincie Groningen 33 industriemolens, 21 poldermolens en 1 tjasker hebben gedraaid en dat is landelijk gezien een fraaie score! Vermeldenswaard is dat sinds jaren weer alle molens van de MOLENSTICHTING HUNSINGO E.O. in werking waren. Koplopers dit jaar zijn de *Wilhelmina* te Noorderhogebrug en de *Goliath* te Uithuizermeeden, beide met 500 bezoekers. Verder deden *De Eendracht* te Sebaldeburen (120), de *Vestingmolen* te Bourtange (150), de *Korenmolen* te Niebert (100) en *De Vriendschap* te Winsum (115) het ook lang niet slecht. Vrijwillig molenaar H.J. Berghuis zal dit resultaat wel te danken hebben aan de publiciteit en aan de nabijheid van de stad Groningen; zijn pannekoeken vonden in ieder geval gretig aftrek.
Vrijwillig molenaar Ida Wierenga-Spijk had weer tal van activiteiten georganiseerd. Het schaapscheren kon helaas niet doorgaan omdat de tent door de harde wind niet kon worden opgezet. Ter afsluiting van de restauratie werd een houten bord aangebracht met daarop de tekst "1897 De Goliath 1994". Aan het eind van de dag verrichtte notaris Timmer van Uithuizen de trekking van de verloting. Een ieder die zich tussen 13 december en 13 mei op de *Goliath* had aangemeld maakte kans op een vliegtochtje. De gelukkige prijswinnaars waren: Jac. Kamminga, A. Tiekstra en E. Faber, terwijl H. Tiekstra een bodywarmer en G. Duisterwinkel een verrassingspakket van Landjuweel in ontvangst mochten nemen. Op *Stel's Meulen* te Harkstede werden de molenaars W.O. Bakker en J.B. Janssens vereerd met een bezoek van de burgemeester. Speciale activiteiten waren er ook op de *Windlust* te Zandeweer (verkoopstand en wereldwinkeltje) en op de *Olinger Kolonie-molen* te Tjamsweer, waar in weerwil van de moeilijke bereikbaarheid, vrijwillig molenaar A. Schaafsma een kleine expositie van 80 prenten en tekeningen had ingericht. Met een soortgelijke fotocollectie op de *Krimstermolen* te Zuidwolde wist vrijwillig molenaar Wolthuis 100 bezoekers te boeien en hij sleet evenzoveel pannekoeken! Vrijwillig molenaar E. Broekema had in Niebert een demonstratie georganiseerd van oude benzine- en dieselmotoren en ook deze genoten ruime belangstelling. Op de *Noordermolen* te Noorddijk moeten ze bijzonder verrast zijn geweest toe dochter en schoonzoon op de koffie kwamen... gedropt per parachute!
Al met al een Molendag die meer uitviel in het voordeel van de molenaar dan van de toerist. De kwalificaties variëren van: "Evenals '93 en '94, een grandioze molendag" (H. Noot, *Langelandstermolen*) en: "een gezellige molendag" (H. Berends, Sebaldeburen) tot: "het dorp was uitgestorven" (J.F. Gerkes, Thesinge)

Driekwart windmolens in voortbestaan bedreigd

Bij ongewijzigd beleid functioneert over dertig jaar nog slechts een kwart van de windmolens in ons land. Molens worden in toenemende mate in hun voortbestaan bedreigd als gevolg van aantasting van de molenomgeving door bebouwing en begroeiing. Obstakels in de nabijheid van molens kunnen tot windbelemmering leiden, waardoor ze tot stilstand komen, vervallen en verdwijnen. Indien er geen aandacht komt voor de windbelemmering van molens dreigt Nederland haar belangrijkste type monument te verliezen.

Dit zijn de belangrijkste conclusies van het rapport RUIMTE VOOR MOLENS, EEN ONDERZOEK NAAR DE INRICHTING VAN DE OMGEVING VAN MOLENS IN NEDERLAND van de Vereniging DE HOLLANDSCHE MOLEN. Op 10 mei overhandigde voorzitter C. de Groot het eerste exemplaar van dit rapport aan mevrouw M.W. Versnel-Schmitz, voorzitter van de vaste Kamercommissie voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. De aanbieding vond plaats bij de *Kortrijkse Molen* te Breukelen, een molen met een zeer slechte molenomgeving door het Chinese motel in de onmiddellijke nabijheid en de hoge bomen langs de rijksweg A2.

In het rapport RUIMTE VOOR MOLENS zijn de resultaten verwerkt van een onderzoek naar de ontwikkeling van de molenomgeving na de oorlog. Van 35 procent van de 1.011 windmolens in ons land is de omgeving de afgelopen 30 jaar dermate verslechterd dat ze nu niet of nauwelijks meer kunnen draaien. Bij ongewijzigd beleid resteren in ons land in het jaar 2020 nog maar 280 molens die redelijk tot goed kunnen draaien omdat de onmiddellijke omgeving niet is bebouwd of beplant.

In het rapport worden een aantal aanbevelingen gedaan om de toenemende windbelemmering en aantasting van het molenbeeld een halt toe te roepen. In de eerste plaats is er aandacht nodig van bevolking en overheid voor de molenomgeving. Ten tweede moet met name de overheid maatregelen nemen: elke molen dient in het bestemmingsplan gesitueerd te worden binnen een molenbeschermingszone, in streekplannen moeten provincies het belang van een gave molenomgeving benadrukken en de rijksoverheid moet bij grote infrastructurele werken

JAN VOS
Rietdekkersbedrijf

Al meer dan 25 jaar vakmanschap

- Boerderijen
- Bungalows
- Villa's
- Molens
- Recreatiebungalows
- Tevens golfplaatbedekking

Ook voor reparatie & onderhoud

05906 - 20 39

Oude Boerenweg 11 - Glimmen

V
M

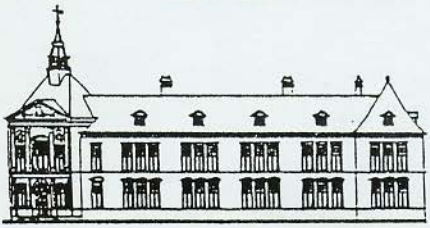

VEENKOLONIAAL MUSEUM

VEENDAM

Openingstijden

maandag gesloten, dinsdag t/m vrijdag: 11.00-17.00 uur, zaterdag en zondag 14.00-17.00 uur

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN *De Hoop*

Woldweg 70, Kropswolde

Voor de zelfbakkers(sters):

- *volkorenmeel*
- *tarwebloem*
- *viergranenmeel*
- *pannekoekmeel*
- *boekweitmeel*

geopend:
Di. t/m vr. 13.30-17.00 uur
Zat. 09.00-12.00 en 13.30-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot
telefoon 0 59 80 - 9 49 53

MOLENMAKERS-BEDRIJF

Roemeling en Molema

KERKLAAN 5, SCHEEMDA
TELEFOON 05979-1660

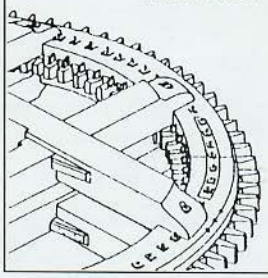

Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij

speciaal voor Molenaars

SINDS 1873 SPECIALIST IN HET VERZEKEREN VAN WINDMOLENS

Hoofdkantoor Deventer: Singel 19 - Postbus 448 - 7400 AK Deventer
Telefoon 05700-12353

P. REITSEMA

AMBACHTELIJK MOLENAAR

Schipvaart 36
9883 PR OLDEHOVE

Producent van diverse soorten meel, zoals:

- VOLKOREN TARWEMEEL
- MEERGRANENMEEL
- GEPLETTE TARWE
- ROGGEBLOEM
- ROGGE
- HAVER
- LIJNZAAD
- PANNEKOEKMEEL

De molen is voorzien van een pellerij, zodat we nog de OUDERWETSE GORT voor u hebben.

Molen "De Leeuw"
Oldehove Tel. 0 59 49 - 16 28

DE KAMERSPECIALIST

HUUR
VERHUUR
ADVIEZEN
BEMIDDELING

Beheer van Huizen, Kantoren en Bedrijfspanden.
Gespecialiseerd in Kamerverhuur.

Eendrachtskade N.Z. 25
9718 BB Groningen
☎ 050 - 13 34 16
Geopend : 10-12 en 13-17.30 uur

LAMON

- Betonrenovatie
- Gevelherstel en -impregnering
- Kelderafdichting
- Houtworm- en zwambestrijding

LAMON
Produktieweg 8 9301 ZS Roden
Telefoon 05908 - 12400
Fax 05908 - 12988

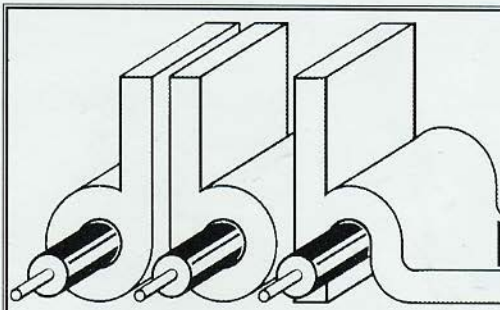

DRUKKERIJ & BOEKHANDEL
HOEKSTRA

Maakt druk werk van al uw drukwerk!

* *Handelsdrukwerk*
* *Familiedrukwerk*
* *Verenigingsdrukwerk*
* *Brochures, programma- en jubileumboekjes*

Vraagt vrijblijvend prijsopgave ...

Herestraat 41 - Grijpskerk - tel. 05947-12253

Rabobank

Voor een hypotheek op maat

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaak voor: Volkorenmeel
Hondensport
Vogelzaden, Vogels
Aquariumbenodigdheden
Hengelsportartikelen
en alles voor Uw huisdieren

Rijksstraatweg 135
Telef. 344816
HAREN (Gr.)

DE MOLEN IN DE VREUGD?

Wij hebben
een grote collectie
geboortekado's, zoals:

kindercouverts,
rammelaars,
spaarpotten,
servetbanden,
paplepels en
geboortebekers
in zilver en pleet.

GRAVEREN IS GRATIS!

JUWELIER REPKO
Herestraat 4
Groningen
tel. 050 - 129131

Rabobank

Voor een spaarvorm die bij u past

rekening houden met de omgeving van molens op of langs de betreffende tracés.

Voorzitter De Groot voegde hier bij de aanbieding van het rapport nog een aanbeveling aan toe. In navolging van de Milieu Effect Rapportage (MER) zou bij planvorming ook een Cultuur Historische Effect Rapportage (CHER) verplicht gesteld moeten worden. In een dergelijke CHER wordt systematisch het plangebied op archeologische overblijfselen, monumentale of karakterbepalende gebouwen en historisch-geografische structuren geïnventariseerd. Utrecht heeft als eerste gemeente een dergelijke rapportage ontwikkeld en verplicht gesteld.

In het rapport RUIMTE VOOR MOLENS wordt er tenslotte voor gepleit het molenbelang mee te laten wegen bij de beoordeling van plannen. Daarbij moet er aandacht zijn voor de financiële aspecten (op den duur is het te kostbaar een niet-draaiende molen in goede staat te onderhouden) én de meerwaarde van molens als levende herinnering aan het verleden. Molens dragen bij aan de kwaliteit van ons bestaan en dat wordt ook als zodanig door een groeiende stroom recreanten ervaren. Met name de jeugd is zeer geïnteresseerd in het oude werktuig, dat als vanouds zijn werk kan doen en waar een bezoek aan gebracht kan worden.

Het onderzoek naar de molenomgeving vormt onderdeel van de campagne RUIMTE VOOR MOLENS, waarmee DE HOLLANDSCHE MOLEN in 1995 de aandacht vraagt voor de omgeving van molens. Doel van de campagne is zowel de Nederlandse bevolking alsmede de beleidsvoorbereidende en beleidsuitvoerende instanties bewust te maken van de ernst van de biotoopproblematiek.

met en zonder bos...

De Kloostermolen te Garrelsweer (foto links: WOB 11-6-'64 foto rechts: PvD 7-9-'89)

Gildenieuws

door B. Oomkens

Vergadering Vrijwilligers

Op 22 april jl. hield de afdeling Groningen van het Gilde van Vrijwillige Molenaars een bijeenkomst in Paterswolde. Inclusief 2 gasten van de afdelingen Friesland en Drente bezochten 34 leden de vergadering. De agenda was in de vorige ZELFZWICHTER gepubliceerd.

Er bleek kritiek op de wijze waarop het toelatingsexamen van bepaalde kandidaten is verlopen en op het late aanwijzen van de molen waar het toelatings-examen wordt gehouden. Het bestuur heeft toegezegd hieraan zo veel mogelijk tegemoet te zullen komen.
Over de veiligheid op de molens worden binnenkort nadere berichten van het Gilde verwacht.
Het afdelingsbestuur zal contact opnemen met de Stichting DE GRONINGER MOLEN over vergoeding van verzekeringspremies, de bemanning van de molens en het stimuleren van het speciaal-donateurschap van het Gilde door molenmakers.
In meerderheid ging de vergadering akkoord met het houden van de Groninger Molendag op zondag 11 juni a.s.
Aan de vrijwilligers werd nogmaals speciale aandacht gevraagd voor de biotoop.
Tenslotte zegde het bestuur toe in DE ZELFZWICHTER een overzicht te zullen geven van de financiën van de afdeling.
Na afloop werd een boottocht over het Paterswoldse meer gemaakt.

Examens Vrijwillig Molenaar

Op 29 mei jl. werden door de examencommissie van DE HOLLANDSCHE MOLEN op de koren- en pelmolen *Eva* te Usquert 3 kandidaten geëxamineerd. De drie aspirant vrijwilliggers: Bart de Haan, Eelko Ubels en Jaap Schuurman zijn geslaagd. Van harte proficiat!

De oorlog 1940-'45 in Groninger molenland

door P. van Dijken

In beide uitgaven van het Groninger Molenboek noemt B. van der Veen die molens op, welke tijdens deze donkere jaren verloren gingen ten gevolge van diverse oorlogshandelingen.
Daar het 50 jaar geleden is dat ons land definitief werd bevrijd, leek het ons interessant om deze molens eens nader onder de loep te nemen.

Globaal is de oorlog wat betreft beschadigingen aan molens in de provincie Groningen in drie perioden te verdelen:

A. Periode 10 - 14 mei 1940.
   De inval van Duitse troepen, verdediging van Nederlandse troepen en capitulatie na het bombardement van Rotterdam op 14 mei 1940.
B. De bezettingsjaren na de capitulatie tot aan de bevrijding in april - mei 1945.
C. Opmars van de geallieerden met bevrijdingsgevechten her en der in de provincie, om de stad Groningen en de zogenaamde Delfzijl Pocket in april- mei 1945.

Bestudering van de molengegevens leert dat in periode A in Groningen geen molens verloren gingen. Wel werd op 10 mei door het laten springen van de brug in het dorp Bourtange de achtkante stelling-korenmolen van H. Immenga zwaar beschadigd. Deze schade werd later hersteld, maar in 1951 werd de bovenbouw van deze molen gesloopt.
In periode B gingen in onze provincie wel enkele molens verloren door oorlogshandelingen.
De eerste was de kleine achtkante poldermolen van de 65 ha. grote polder *Bouwlust* te Lellens, gemeente Ten Boer. Hij stond zo'n anderhalve kilometer ten zuidwesten van het dorp aan de oostkant van het Westwijtwerdermaar en was opgericht in 1869 voor het op 14 juli 1869 gevormde waterschap Bouwlust.
De molen had een vlucht van slechts 14.45 m. Verder was het houtwerk geheel geteerd. Op 1 april werd deze molen in zijn geheel omvergetrokken door een in Groot-Brittannië losgeslagen kabelballon. Dit soort ballonnen werden in Groot-Brittannië boven de grote steden

gehangen om Duitse vliegtuigen te hinderen. Het molentje werd later vervangen door een elektrisch pompgemaal bij de boerderij van Bos.
Merkwaardig genoeg verspeelde op diezelfde datum ook de kleine spinnekopwatermolen van de Reddingiuspolder onder Dijkshorn tussen Ten Boer en Ten Post zijn askop en roeden door toedoen van eenzelfde soort losgeslagen kabelballon. Dit in 1867 gebouwde molentje was in de zomer van 1941 nog maar net in opdracht van de Vereeniging Stad en Lande opgeknapt. In het najaar van 1949 werd het ontredderde molentje gesloopt. Het was de laatste spinnekop van de provincie Groningen. De molen had een vlucht van 10.50 m. en een vijzeldiameter van 0.70 m.
Op 29 januari 1945 werd de ten noorden van Nieuweschans aan de Westerwoldse Aa staande Rijkswatermolen tijdens een beschieting door bommen getroffen en ging geheel in vlammen op. De in 1827 gebouwde molen was eigendom van de Staat der Nederlanden en bemaalde de ongeveer 120 ha. grote Lintelo-polder. Het was een forse achtkante, met riet gedekte grondzeiler, uitgerust met een vijzel van 1.75 m. Tot 1941 was de molen voorzien van een oudhollands gevlucht. In dat jaar werd door de firma Bremer te Adorp een nieuwe Potroede

De prachtige zaag- pel- en korenmolen De Hoop te Holwierde.
De foto is van vlak na de bevrijding.
De opgeblazen brug in de Hoofdweg over de Heekt is vervangen door een noodbrug.
(foto: coll. HAH)

aangebracht en het gevlucht "verdekkerd" en voorzien van zelfzwichting. De vlucht bedroeg 24.50 m. De molen is steeds bemalen geweest door de familie Van Dijk. Een motorgemaal verving deze fraaie molen.
In periode C kwamen maar liefst vijf molens aan hun eind, terwijl de poldermolen van de Noorderpolder in de Oostweeren onder Siddeburen schade opliep.
Op 13 april 1945 ging de *Kleine Molen* van de familie Hazelhoff aan de driesprong te Blijham in vlammen op. In 1946 werd het resterende muurwerk gesloopt. De *Kleine Molen* was in 1823 als grondzeiler gebouwd en in 1857 met 7,5 m. verhoogd tot stellingmolen. De molen was vanaf de bouw in het bezit van de familie Hazelhoff en had een vlucht van ongeveer 20 meter. In 1825 was het deze molen welke maalde voor het korenmolenressort Blijham, Mouge, Lutjeloo, Draaijerij, Winschoterzijl en Winschoter-Hogebrug. Mulder was toen wed. A.F. Hazelhoff. De molen had op één roede zelfzwichting. Het was een prima en goed onderhouden molen.
Het tweede slachtoffer was de koren- en pelmolen in de Kroonpolder aan de Middendijk, eigendom van de weduwe Udema. In 1859 voor O.J. Possel gebouwd werd deze achtkante stellingmolen op 17 april door oprukkende Poolse bevrijders in brand geschoten. De molen ging geheel in vlammen op. De molen bezat twee ijzeren roeden met zelfzwichting en was in 1917 nog hersteld met onderdelen van de toen afgebroken poldermolen van de Stadspolder.
Het derde slachtoffer was de al in 1937 van wieken ontdane *Bolwerksmolen* van de heer W.F. Meuleman te Nieuweschans. Deze forse, in 1887 na brand herbouwde stellingmolen brandde op 20 april na beschietingen uit. In 1950 werden de resten gesloopt. De sloopvergunning was al op 21 september 1949 af gegeven.
De molen was ingericht als koren- en pelmolen, had een ijzeren as en op beide roeden zelfzwichting. De vlucht bedroeg ongeveer 23 meter. Als hulpkracht was een elektromotor van 16 Pk. aanwezig.
Het vierde slachtoffer was de geheel houten, op stiepen staande koren- en pelmolen *Eva* te Holwierde. Op 24 april werd de molen om tien uur door beschietingen zwaar getroffen en raakte in brand. Door het windstille weer verliep de brand niet snel, maar het oorlogsgeweld voorkwam dat de brand kon worden geblust. De molen was in 1841 gebouwd ter vervanging van een voorganger voor B.R. Moedt. De laatste eigenaar was Sikke Norden. De molen was ingericht met één koppel maalstenen en een pellerij met jacobsladders. De roeden bezaten zelfzwichting met stroomlijnneuzen en de vlucht bedroeg 20 meter. Holwierde werd overigens tijdens de bevrijdingsgevechten om de zogenaamde Delfzijl Pocket, welke duurden van 22 tot 29 april, zwaar

getroffen. De Duitsers boden verwoed tegenstand tegen de oprukkende geallieerden, hierbij gesteund door zware batterijen geschut nabij Nansum en op het waddeneiland Borkum. Dit laatste geschut zorgde haast voor de complete verwoesting van het dorp. De tweede molen van het dorp, de zaag-, pel- en korenmolen *De Hoop* van de gebroeders H. en R. Bleeker werd ook getroffen en heeft zelfs nog even gebrand. Dankzij het windstille weer doofde het vuur uit zichzelf. Na de bevrijding werd de schade direct hersteld. Zeer wrang is wel dat deze molen op 28 oktober 1945, tezamen met een grote partij hout, die voor de Duitsers verborgen was gehouden, in vlammen op ging.
Het vijfde en laatste slachtoffer was de stellingkorenmolen van M. Reinders in het thans verdwenen dorp Heveskes nabij Delfzijl. De molen genaamd *De Valk* was gebouwd in 1855 aan de Hoofdweg. De molen stond eerst aan de Stadsweg. Daar was hij in 1830 gebouwd. Het doek viel voor de molen op 25 april 1945 toen de molen zowel door Duits als Canadees geschut werd beschoten. De molen werd geheel doorzeefd, maar vloog niet in brand. De oprukkende Canadezen dachten dat er een uitkijkpost in de molen zat, maar dit was niet het geval. De zwaar beschadigde molen bleef tot 1949 zo staan. In dat jaar maakte molenmaker H.J. Wiertsema een offerte voor herstel, groot *f* 30.000,-.
Eigenaar Reinders kon dit niet opbrengen en vroeg een sloopvergunning aan. Deze werd op 19 januari 1950 afgegeven. In juli 1951 werd de molen gesloopt door Roemeling en Hassing.
In 1942 was nog een geheel nieuwe stelling aangebracht. De inrichting bestond uit een koppel maalstenen en tot 1943 tevens twee pelstenen. De Potroeden, met een lengte van 72 voet en uitgerust met zelfzwichting werden voor *f* 4000,-. verkocht naar Weesp.

Tot zover het relaas over de molens welke door toedoen van WO II in onze provincie verloren gingen, c.q. werden beschadigd. De meeste schade werd aangericht tijdens de gevechten van april-mei 1945.

Poldermolen te Nieuweschans.
Lintelopolder: Rijkswatermolen, Ao 1826
Oorlogsslachtoffer dd. 29-01-1945
(foto: WOB)

Honderdjarige in Termunten

door H. Blaauw

Welke molen kan dat zijn zult u zich afvragen? Geen zorgen. Het gaat niet om een molen, maar om een vrouw. Aan de Zuster Dijkemaweg 3 daar woont ze. Martha Schwoon, die op 3 mei 1895 in Apen in Ost-Friesland het levenslicht aanschouwde. Vraag je haar : "Waar kom je vandaan Martha", dan antwoordt ze: "Oet Oapm nai?" Hoewel slecht ter been is ze nog helder van geest. Wie iets wil weten van Termunten, kan bij haar terecht. Een levende informatiebank met een aparte afdeling van de burgerlijke stand. "De man is overleden, mor de vrauw het weer verkeern".
Op achtentwintig jarige leeftijd in 1923 kwam ze, zoals vele jonge vrouwen, na de eerste wereldoorlog naar Nederland om te proberen als hulp in de huishouding in haar levensonderhoud te kunnen voorzien. Martha kwam terecht op de molen van de familie Reinders. Voor 1628 stond er een standerdmolen, die in 1803 werd afgebroken en verrees de *Aeolus*, een achtkante bovenkruier met stelling, die in 1890 afbrandde. Herbouw volgde, weer als pel- en korenmolen. Reinder Reinders had in 1871 de molen overgenomen van S. Rozenbeek. De familie Reinders had negen kinderen. Martha heeft ze allen gekend en ze weet er van te vertellen, Marinus ging naar Heveskes op de molen *De Valk*. Mattheus werd stelmaker. Hij was als kleine jongen in de molen van de ene zolder op de andere gevallen en toen waren hem de trommelvliezen in de oren gesprongen. Hij werd opgeleid in het doveninstituut te Haren, waar hij later zijn vrouw uit Amsterdam leerde kennen. Hij was een uitstekend vakman, die zijn tijd niet verpraatte... "Druk hebben, schopsteel maken", horen nog velen in gedachten. In 1922 namen Eppo en Jacob de zaak over. Aan de overkant van de weg werd een woning gebouwd voor de ouders, de zogenaamde molenvilla. Toen de familie overleden was, werd het huis verhuurd. Jaren is het bewoond geweest door de ouders van mijn vrouw, zodat ik het volste recht had te zingen:

Daar bij die molen,
die mooie molen,
daar woont het meisje,
waar ik zoveel van hou.

Ook trouwde ik uit die woning en daarbij kwam nog, dat grootvader Reintje Ottens molenaar was geweest op de zaag- en pelkorenmolen *De Hoop* bij Wartumerklap.

En nu terug naar Martha. Het was een huisvrouw 'nach Deutscher Art'. Werkzaam en zeer nauwgezet. In het voorjaar hield ze grote schoonmaak. Eerst het huis van binnen en dan van buiten. Muren en ramen boenen. Alles moest schoon. In de molenvilla ging het evenzo en kwam er nog een derde bezigheid bij. Bij de woning stonden lindebomen en ook deze kregen een beurt. Ze werden geboend met heet sodawater en dan met witkalk keurig in een nieuwe kleur gezet.

Pel- en korenmolen Aeolus, Ao 1890 Afgebrand op 24 mei 1944 (foto: WOB)

Wanneer ik voor de televisie de reclame zie, waar vrouwen bezig zijn met het verfraaien van het aangezicht met witte crème, dan denk ik aan Martha. Dames het kan goedkoper! Wast u met groene zeep en sodawater en dan een laag witterskalk en jullie zijn schoonheids-prinsessen!
Op een herfstavond gingen mijn verloofde en ik op bezoek bij Jacob en Martha. Eppo was er niet meer. De vrouwen gingen een eind van ons af zitten. Al dat geklets over molens interesseerde hen niet. Toen de koffie op was kwamen de glazen op tafel en daarin een specialiteit van Martha, jenever met stroop. Een lekkernij! Ik wist dat er Crème de Cacao was, nu hadden we Crème de la siroop.
Nog hoor ik Jacob zeggen als het glas leeg was: "Het tocht hier Martha". We hebben de hele fles leeg getocht en toen we naar huis gingen had ik een breed pad nodig. Thuis gekomen wachtte me nog een lekkernij. Koude zwarte koffie en een plak wittebrood met mosterd. Daarna een diepe slaap. Wat Martha ook meemaakte was een in vol bedrijf zijnde windmolen met een grote klantenkring en daarbij een levendige handel in de houtschuur.
Toen ik ging trouwen, kon men helaas niet zingen:

Ik zie de molen al versierd
Ter eer van 't jonge paar.

Op 24 mei 1944 brandde de molen op onverklaarbare wijze af. In de stenen gerestaureerde onderbouw ging het bedrijf verder. De houtschuur brandde later ook af. Toch was het voor de molenaars een gouden tijd geweest. Molen en houtschuur waren een goede bron van inkomsten. Martha maakte dit alles mee. Ook de dood van Jacob. Toen het huis werd verkocht, ging ze verhuizen naar een van de bejaarden woningen. Op 3 mei werd in één van de dorpscafe's het feest gevierd ter ere van de honderdjarige. Men mocht zingen: Het hele dorp dat juicht en tiert, ze leve nog menig jaar.
Een eindje achter de vervallen, met boompjes begroeide molenromp woont ze nu, nog genietend van het leven, dat naar een einde loopt, net als de molen. Beiden stille getuigen uit een roemrijk verleden. Een leven van bedrijvigheid en werkzaamheid. Van haar kan gezegd worden met de dichter: Het leven is een molenrad, dat nimmer rusten kan. Alleen de as bleef draaien in de molen van Oudemolen.
Martha Schwoon. Een eenzame vrouw, die zich verheugt, wanneer men haar met een bezoek vereert. Ook komt er nu en dan een familielid van over de grens uit Augustfehn, vlak bij haar geboorteplaats. Martha waar kom je ook al weer vandaan? En dan is steevast het antwoord: "Oet Oapm nai?"

Olie- en pelmolen te Zandeweer

Onderstaand epistel ontvingen we via C. Kosmeijer van de heer Bandringa te Leek (in de 90 jaar) en de redactie vond het aardig om dit ongewijzigd over te nemen. Het is een aanvulling op de artikelen die in eerdere ZELFZWICHTERS hebben gestaan over de verdwenen Olie- en pelmolen te Zandeweer.

>>Hierbij enige inlichtingen over die ouwe oliemolen, die hier in Zandeweer gestaan heeft. Die ouwe oliemolen is afgebroken in de jaren 1898-1900 door de heer Anne Nanninga, wonende te Zuidhorn, toen ter tijd aannemer en betonbouwer. Die oliemolen is ingeladen in Doodstil bij de brug in een groot schip. De naam van de schipper zoals mij dat verteld is, was Hoeksema. De zoon van Hoeksema die later voer voor de gebr. Meek, timmerman en aannemer te Tolbert, met metselzand en stenen. Dat was toen ter tijd allemaal handwerk. Hierweg van Doodstil ging dat zo naar Groningen en dan richting Leekstermeer, maar in De Poffert gingen ze rechtsaf naar Enumatil en vandaar in de Matsloot richting Boerakker. In Boerakker is die oliemolen uitgeladen en op grote korrewagens geladen met twee Belgische paarden ervoor. Zo is dat in Zandeweer ook gegaan, op grote korrewagens naar het schip.
Vanaf Boerakker ging dat zo naar Niebert, ongeveer vijf à zes kilometer. En daar staat die molen nu, is voor een paar jaar terug helemaal opgeknapt en hij staat nu te bezichtigen. Het is een prachtige molen. Naast die molen in Zandeweer stond de sarrieshut zo genoemd, waar nu Jan de Winter en zijn vrouw Marijke de Winter-van Kammen en beide dochters Marjolein en Iris wonen. In die Sarrieshut woonde toen de Commies, die de belasting inde van de olie die de molen fabriceerde. Die molen is in Niebert ook opgebouwd door Anne Nanninga met nog een paar werklui. En die molen was voor een broer van Anne Nanninga, zijn naam was Jan Nanninga. Dat was toen een heel karwei, want het moest allemaal met takels en handwerk gebeuren. Daar zijn ze maanden mee bezig geweest, voordat de molen klaar was. Die oliemolen werd omgedoopt als korenmolen. Later is die molen overgenomen door de beide zonen Herman en Maarten Nanninga. In 1933 zijn Maarten Nanninga en zijn vrouw verongelukt. Ze zijn beiden door de stoomtram overreden, en ze waren op slag dood. Ik heb ze zelf zien liggen op de baan, het was een vreselijk gezicht. Later is die molen overgenomen door een stichting en dat was natuurlijk heel belangrijk voor het behoud van die molen. Nu en dan kun je die molen bezichtigen, maar dan werkt hij ook, dat is natuurlijk ook belangrijk. 's Avonds staat hij in de schijnwerpers en dat geeft een zee van licht. Hierbij ga ik eindigen met de inlichtingen over die oliemolen van Zandeweer.<<

Verstild verleden (13)

door H.A. Hachmer

Rondom de stad Groningen waren aan het eind van de vorige eeuw nog vele houtzaagmolens te vinden. Eén van hen was molen De Haan aan het Hoornschediep westzijde. De molen op de prentbriefkaart kende een voorganger. Deze werd in 1806 gebouwd voor Herman Kamerlingh en kwam later in handen van de Erven Kamerlingh. De gegevens van B. van der Veen geven over deze eerste molen niet veel duidelijkheid. Zo staat er niet vermeld waarom deze molen in 1858 werd vervangen door een nieuwe. Tevens wordt er in de notities van Van der Veen getwijfeld over het feit of de in 1806 gebouwde molen nog een paltrok als voorganger heeft gekend. In ieder geval bestaat er wel duidelijkheid over de op de prentbriefkaart afgebeelde houtzaagmolen. Deze werd dus in 1858 gebouwd voor A. Kamerlingh en J.J. Mulder. Tussen 1876 en 1892 was de molen eigendom van Tinga en Timmer en na 1892 van H.T. Timmer. Deze verkocht de molen in 1904 aan O. van Diepen, die hem binnen een jaar doorverkocht aan de Fa. Stoit en De Vries. In 1907 werd een stoommachine in de molen geplaatst. Dit was de ondergang voor de molen. In 1916 werd ze na stormschade onttakeld en in 1925 gesloopt.

Prent-briefkaart (collectie P. de Wit Zwolle)

Over een molenverzameling

door C.E. van der Horst

● 1. Griekenland en met name de Griekse eilanden zijn ooit bezaaid geweest met windmolens. De vele rompen en stompen die daar nu nog te zien zijn, getuigen hiervan. Toch is er, op een enkel artikel na, nimmer nog een (recent) boek over de Griekse molens verschenen. Hierin is met de uitgave van WINDMILLS OF THE CYCLADIC ISLANDS door Zaphyris Vaos en Stephanos Nomikos, nu voorzien.

Molenrompen in de stad Chios op het eiland Chios in Griekenland. In betere tijden werden deze molens gebruikt voor het malen van run (schors). Run werd gebruikt voor het looien van leer. Complete molens zijn zeldzaam geworden in Griekenland. (foto: CEvdH, juli 1991)

Het is een indrukwekkend standaardwerk geworden van niet minder dan 406 pagina's in de afmetingen 320x250 mm.!! Het boek is geschreven in de Griekse taal met de Griekse letters (wel erg mooi!), maar het heeft een samenvatting (summary) in het Engels. Deze Engelstalige tekst staat vanaf pagina 384 tot en met 406. Verder is het boek opgeluisterd met honderden zw/w foto's en ook deze weer allen voorzien van een Engelse tekst. Het boek belicht in 't bijzonder de molens op de Cycladen eilanden, een groep van 24 bewoonde eilanden met Mykonos en Syros als de meest bekenden. Aan onderhoud en restauratie van de molens wordt nauwelijks iets gedaan. Het boek toont dan ook heel veel rompen, stompen en nog kleinere restanten. Onderdelen en details komen ruimschoots aan bod. Een molen type dat ik nog niet kende zijn de stenen hoefijzerige, niet draaibare windmolens. Compleet bestaan ze niet meer, maar het boek toont middels een doorsnede hoe dit soort molens in elkaar zaten. Met dit boek valt veel te genieten! Het verscheen in 1993 en is verkrijgbaar bij Gysbers & van Loon - Postbus 396 - 6800 AJ Arnhem. De prijs bedraagt *f* 157,51 franco huis.

• 2. In 1991 verscheen in grote oplage het boekje MOLENS IN NEDERLAND door C.P. Braay. Dit boekje en vele vertalingen er van, was onder andere te koop aan de Zaanse Schans. Inmiddels zijn er niet minder dan 100.000 exemplaren verkocht! De uitgever heeft gemeend nu weer eens een vernieuwd boekje te moeten samenstellen voor de nieuwe bezoekers van toeristisch gelegen molens. Een nieuwe opzet dus in een wat forser formaat maar wederom in een prettige prijsklasse. De verzorging van het drukwerk is keurig en kleurig! MOLENS IN NEDERLAND door C.P. Braay - Koog aan de Zaan 1994 - met 32 pagina's en vele afbeeldingen in kleur. Afmeting 156x225 mm. - Prijs *f* 10,50 franco. Verkrijgbaar in de Nederlandse, Engelse, Duitse, Franse, Spaanse, Italiaanse, Japanse- en Chinese taal. Verkrijgbaar door overmaking van genoemd bedrag op postgiro-rekening 11 35 90 t.n.v. Vereniging DE HOLLANDSCHE MOLEN te Amsterdam, o.v.v. Boekje MOLENS IN NEDERLAND en de gewenste taal.

• 3. DE BELTKORENMOLEN TE NUTH door J. Delbressine is een 20 blz. tellend boekje dat verscheen ter gelegenheid van de ingebruikstelling van deze Limburgse beltmolen op 6 mei 1994. Het is een fraai uitgevoerde brochure geworden waarin naast de algemene molenzaken, de geschiedenis van deze in 1880 gebouwde molen, wordt beschreven. Zo lezen we dat zich in 1933, nabij en in de molen, een drama afspeelde waarbij de molenaar en zijn vrouw op gewelddadige wijze aan hun einde kwamen. De in 1993 fraai gerestaureerde molen kan men vaak

op de zaterdagen zien draaien. Het boekje is te bestellen door overmaking van ƒ 6,-. op bankrekening 13 77 33 496 t.n.v. STICHTING TOT BEHOUD VAN KASTEEL WIJNANDSRADE te Nuth, o.v.v. MOLENBROCHURE en uw naam en adres. Het gironummer van de RABObank te Nuth is 10 42 526

Het maalbedrijf in de beltmolen te Nuth werd in 1971 opgeheven. De foto van april 1974 toont de stilstaande molen waaraan het verval begint te knagen... (foto: coll. CEvdH)

● 4. 250 JAAR BISSCHOPSMOLEN, 1744-1994 door J. Nagelkerke en C. Besters is een brochure van 48 pagina's die de geschiedenis van de ronde stenen stellingmolen te Etten (N.B.) behandeld. Het bedrijf in deze molen is eigenlijk altijd tamelijk moeizaam geweest en door lezing van dit boekje worden we gewaar hoe dat zo is gekomen. Na de historische gegevens bevat het slot van de brochure een rondgang door de molen en de vrijwillige molenaars hopen vurig dat de molen ook nog eens maalvaardig zal worden hersteld. Nu is deze alleen draaivaardig. Het boekje voorzien van zw/w afbeeldingen en schetsjes kan worden besteld bij de Stichting HEEMKUNDEKRING JAN UTEN HOUTE, Postbus 275, 4870 AG Etten/Leur. Met een nota van ƒ 10,-. wordt het naar u toegestuurd.

De Bisschopsmolen, 250 jaar een baken in het Brabantse Etten.
(foto: coll. CEvdH)

● 5. DE DISTILLEERKETEL - OVER DELFSHAVEN EN ZIJN MOLENS door Jan Oudenaarden, een uitgave van de Stichting BEVORDERING VAN VOLKSKRACHT - 1994. 131 pagina's met veel afbeeldingen waaronder fraaie oude fotoreproducties. Afm. 24x21 cm., slappe kaft met een kleuren afbeelding van de in 1986/87 herbouwde stadskorenmolen *De Distilleerketel* op het Middenhoofd. ISBN 90-70874-23-7, prijs *f* 25,-. Te bestellen door overmaking van dit bedrag op rekening 23 53 71 t.n.v. de Stichting HISTORISCHE PUBLIKATIES ROTERODAMUM te Rotterdam o.v.v. *Distilleerketel*. Dit aantrekkelijk uitgevoerde boek behandelt de molens van de voormalige gemeente Delfshaven, een stadje dat gebouwd werd als havenplaats van de stad Delft, maar dat reeds in 1886 werd samengevoegd met Rotterdam. Er stonden daar nogal wat molens en ook nu nog vindt men er naast de herbouwde molen nog een tweetal rompen te weten: *Het Vertrouwen* en *De Graankorrel*. Van deze molens, evenals van de verdwenen wiekendragers, vindt men in dit boek de geschiedenis. Het is een goede aanvulling voor het al in 1942 verschenen bekende boek van J. Verheul Dzn. VERDWENEN EN BESTAANDE WINDMOLENS TE ROTTERDAM. De laatste zin in dit boek luidt: oplaag 1000 exemplaren en dat betekent dat over een aantal jaren het boek antiquarisch wel heel wat hoger in prijs zal zijn....

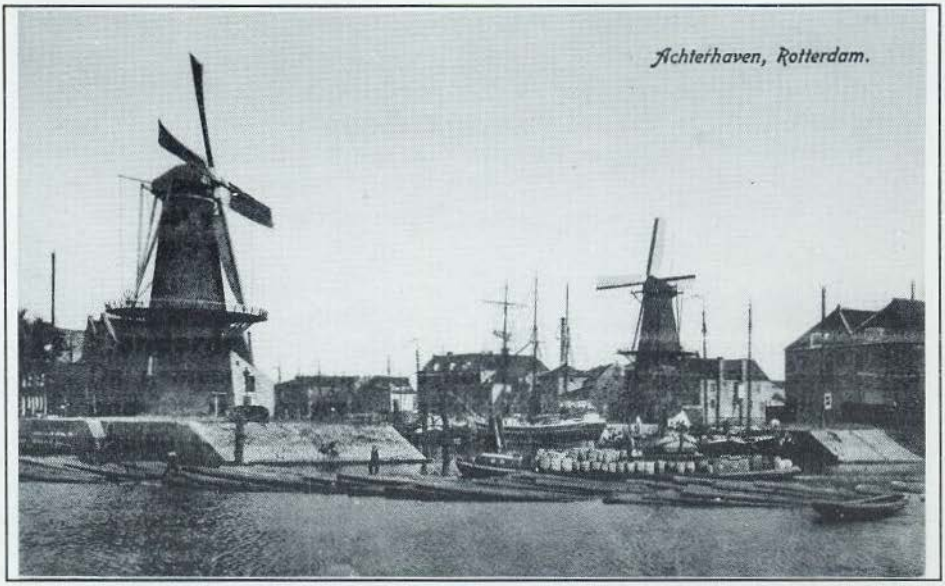

Delfshaven omstreeks 1915 met links De Distilleerketel *en rechts* De Waakzaamheid
(foto: coll. CEvdH)

● 6. In de laatste ZELFZWICHTER van 1994 werd in deze rubriek onder nr. 4 een Friese verzamelinventaris genoemd over Waterschappen en Polders in Westergo. Deze studie is nu voltooid met de uitgave van H. de Raad: BOEZEMWATERSCHAPPEN EN POLDERS IN MIDDENFRIESLAND - Verzamel inventaris van de archieven van het waterschap De Middelsékrite (1729-1987). Historische gegevens over 39 waterschappen en polders in MiddenFriesland. Een paperback van 424 pagina's. Schaars geïllustreerd met zw/w foto's en kaart- en brieffragmenten. Prijs *f* 15,-. exclusief portokosten. Bestellen bij het Waterschap DE MIDDELSÉKRITE te Sneek - ☎ (05150) 2 18 88.

● 7. MOLENS KEMPENLAND & PEELLAND" door Paul Groen is een VVV brochure uit mei 1994 (oplage 5.000 exemplaren) met beschrijving en afbeelding van 43 Brabantse wind- en watermolens. Prijs *f* 3,-. excl. portokosten. Verkrijgbaar bij de VVV Eindhoven. ☎ (040) 43 31 35. Een leuke aanvulling op het Brabants molenboek uit 1974. Er is na deze twintig jaar veel positief molennieuws te melden !

Molentjes

Tip voor molenverzamelaars.
Ter gelegenheid van de 75e geboortedag van de Zaanse molenkenner, de heer J.P. Vooren, heeft de Vereniging DE ZAANSCHE MOLEN te Zaandijk een plastic mapje uitgegeven bevattende een achttal Zaanse molenprentbriefkaarten. De ansichtkaarten vormen een selectie uit de omvangrijke fotocollectie van de heer Vooren. De afbeeldingen, in bruine kleur, dateren van rond 1900 en de indrukwekkende Zaanse industriemolens, allen reeds lang verdwenen, komen prachtig tot hun recht. Een aanwinst voor elke molenverzamelaar! Zeer aanbevolen! Ook niet leden van genoemde vereniging kunnen het mapje bestellen door overmaking van ƒ 10,-. op postgiro 56 34 69 ten name van Ver. DE ZAANSCHE MOLEN te Zaandijk, o.v.v. 'Mapje Vooren'.

Ansichtkaarten verzamelaars opgelet:
Er is een (10 x 15 cm.) kleuren ansichtkaart uitgekomen van poldermolen *De Eendracht* te Sebaldeburen. Verkrijgbaar bij de molen voor ƒ 0,50 per stuk of in een setje van 12 stuks voor ƒ 7,50 inclusief verzendkosten, te bestellen via postbanknummer 22 57 057 ten name van H. Berends - Sebaldeburen onder vermelding van 'setje ansichtkaarten'.

Molenactiviteitenkalender

11 juni	Groninger molendag
24 juni	Molen *De Korenbloem* te Vriescheloo bestaat 100 jaar. 2 dagen feest.
24 juni	Westlandse molendag. Op deze dag zijn 13 molens open gesteld.
t/m 30 september	Tentoonstelling 'Ruimte voor molens' in Olie- en Korenmolen *Woldzicht* te Roderwolde.
26 aug.	Drentse Molendag.
28 aug.	Sluitingsdatum kopij voor DE ZELFZWICHTER 3/95
9 sept.	Open Monumentendag

Zomerprogramma Olie en Korenmolen *Woldzicht* te Roderwolde.
Op de volgende dagen en tijden wordt oliegeslagen:

19 juli	19.00 - 21.00 + rommelmarkt
26 juli	19.00 - 21.00
2 aug.	19.00 - 21.00
5 aug.	13.30 - 17.00
26 aug.	13.30 - 17.00 + rommelmarkt voor kinderen
2 sept.	13.30 - 17.00
9 sept.	13.30 - 17.00
30 sept.	13.30 - 17.00

Vraag en Aanbod

Gevraagd:
Wie heeft er een Fries Molenboek te koop?
Aanbiedingen naar mw. K. Huisman, Assen, ☎ (05920) 1 82 47

Aangeboden:
Kettingwiel met tandheugel, compleet en geschikt voor Ten Have of Zelfzwichtsysteem (zie tekening). Afkomstig van molen *De Hoop* te Maassluis. Prijs n.o.t.k., M.E. van Doornik, ☎ (05952) 86 50 (na 18.00 uur)

Een schematische voorstelling van een kettingwiel met tandheugel

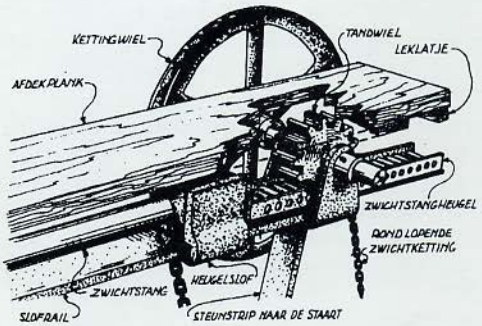

Nieuwe leden

(stand tot 1 juni 1995)

H. de Boer	Warfstermolen
J. en R. de Boer	Assen
N.A. Braak-Boer	Eppenhuizen
J.J. Datema	Feerwerd
H. van Dijken	Roodeschool
S. Dikstaal	Bellingwolde
J.B. Duisterwinkel	't Zandt
E. Faber	St. Annen
H. Fokkema	Winschoten
K. Huisman	Assen
Jac. Kammenga	Uithuizermeeden
H.J.B. Koets	Groningen
T. Kregel-Rijpma	Eelde
J. ter Maat	Baflo
M. en A. Medendorp	Roodeschool
G. Mos	Uithuizen
E. Nieman	Groningen
fam. Norden	Uithuizermeeden
B.A. Oosterhof	Appingedam
K.J. Pieterman	Uithuizermeeden
J. Slim	Meeden
J. Smid	Hoogezand
J. Smit	Spijk
A.M. Strijkstra	Groningen
R. Sturing	Groningen
J. Til-Dijk	Roodeschool
L. van Velsen	Adorp
L. Venema	Zuidbroek
A.J. Verkerk	Groningen
H. Vos	Bellingwolde
J. de Vries	Groningen
Welfare	Roodeschool
B.L. Westerdijk	Roodeschool
G. Wever-Grinhuis	Ter Apel
P. Wiepkema	Uithuizermeeden
H. Wubs	Bierum

Het molenwinkeltje

Onderstaande artikelen zijn bij de vereniging op aanvraag verkrijgbaar. De prijzen gelden afgehaald bij de fam. Dijk, Aduarderdiep 3, 9983 TG DEN HAM (Gr.), ☎ 0 59 03-17 22. Bij toezending worden verzend- en portokosten in rekening gebracht. Aangezien deze kosten sterk afhankelijk zijn van de bestelde artikelen, worden zij niet hier, maar alleen op de factuur vermeld. De letter/cijfer kode is de bestelkode.

MOLENANSICHTKAARTEN (kleur, serie 12 stuks) ƒ 10,00
MA01

Adorp	KoPel Aeolus (2)	Ten Boer	ZA+KO Bovenrijge (20)
Den Andel	KoPel De Jonge Hendrik (7)	Ter Haar	KoPel Standerdmolen (126)
Finsterwolde	KoPel molen Ganzedijk (38)	Uithuizermeeden	WATER Goliath (122)
Noordhorn	KoPel Fortuna (140)	Veelerveen	KOREN Niemans molen (15)
Paterswoldsemeer	WATER De Helper (39)	Zuidwolde	WATER Krimpstermolen (9)
Sebaldeburen	WATER De Eendracht (42)	Zuurdijk	KoPel De Zwaluw (66)

MOLENFOTO'S (kleur, per serie 10 stuks) ƒ 10,00

MF01		**MF02**	
Garmerwolde	WATER Langelandster (21)	Appingedam	WATER Olingermolen (6)
Garsthuizen	KoPel De Hoop (114)	Vierverlaten	WATER Zuidwendinger (55)
Kolham	KOREN Enterprise (98)	Glimmen	WATER Witte Molen (49)
Leegkerk	WATER De Jonge Held (57)	Klein Wetsinge	KoPel Eureka (1)
Slochteren	WATER Fraeylema (109)	Midwolda	WATER Paaltjasker
Slochteren	WATER GrootePolder (111)	Onderdendam	WATER Zilvermeeuw (10)
Slochteren	WATER De Ruiten (113)	Overschild	KOREN Windlust (22)
Wedderbergen	WATER (127)	Spijk	KoPel Ceres (18)
Wedderveer	ZAAGM Spinnekop (128)	Westerwijtwerd	WATER De Palen (77)
Westerwijtwerd	KoPel Zeldenrust (75)	Zuidwolde	WATER 't Witte Lam (12)

THEELEPELTJES
TH01 Molenafbeelding in diverse typen op steel ƒ 4,-.
TH02 Verzilverd, met ovale of ronde Delfts blauwe molenafbeelding ƒ 5,-.

STICKERS
ST01 Met embleem Vereniging Vrienden van de Groninger Molens ƒ 1,-.
ST02 Met afbeelding van een Groninger Molen ƒ 1,-.

MOLENBOUWTEKENINGEN (schaalmodellen)
BT01 Standerdmolen ƒ 10,-.
BT02 Wipmolen ƒ 10,-.
BT03 Stellingmolen ƒ 12,50
BT04 Spinnemolentje ƒ 5,-.
BT05 **KARTON BOUWPLATEN** (diverse modellen) ƒ 7,50

BP01 **BORDUURPATRONEN** (met diverse molenafbeeldingen) ƒ 10,-.

LB01 LESBRIEF over molens ƒ 1,-.

MT01 **MOLENTEGELTJES** ƒ 5,-.

LF01 LUCIFERS (in doosjes met molenafbeelding) Verpakt per 9 stuks ƒ 2,50

BR01 BROCHURE Zelfzwichter
40 pagina's informatie in gekleurde omslag ƒ 2,50

ZZxx DE ZELFZWICHTER (verschenen nummers) t/m nr.20 ƒ 2,00, vanaf nr.21 ƒ 2,50

Postbus 213

9700 AE Groningen